

26. 09. 2010. 12:00h | J. Arsenović – Vesti | foto: V. Sekulić

Jezičke karikature u srpskom komšiluku

Skandal sa vaskrsavanjem kovanice "srpskohrvatski jezik" na stranicama udžbenika za osmi razred osnovne škole, stručnjak sa savremeni srpski jezik i opštu lingvistiku Miloš Kovačević okarakterisao je kao najgrublje kršenje Ustava Srbije.

Ali više od ovog pravnog osporavanja, profesor Kovačević objašnjava i nenaučno utemeljenje naziva koji je ponovo na volšeban način osvanuo u knjigama za srpske osnovce. Osim što se sa autorom udžbenika i predstavnicima Nacionalno prosvetnog saveta aktivno uključio u javnu polemiku, ugledni profesor Univerziteta u Beogradu u intervjuu za "Vesti" objašnjava i zašto su hrvatski, bošnjački ili crnogorski tek varijanta srpskog književnog jezika, koju je ustanovio Vuk Stefanović Karadžić.

Miloš Kovačević

Zašto mislite da je vraćanje naziva "srpskohrvatski jezik" kršenje Ustava?

- Stavljanje imena srpskohrvatski jezik u udžbenik srpskog jezika za osnovnu školu predstavlja najgrublji čin kršenja odredbi Ustava Srbije, u kome se kao službeni jezik određuje samo srpski jezik. Uz to, u udžbeniku srpskog jezika izučava se samo standardni (književni) srpski jezik, kome je po ustavu jedini naziv srpski. No, nije samo u tome problem. Problem je više u naučnoj neutemeljenosti pojma srpskohrvatski jezik. To je samo politički naziv kojim je preimenovan Vukov srpski književni jezik.

Da li je vama poznato kako je uopšte došlo do toga da se u srpskom udžbeniku izbegne naziv srpski jezik?

- U udžbeniku srpskog jezika za 8. razred Duške Klikovac, u lekciji "Mesto srpskog jezika među drugim slovenskim jezicima", na spisku južnoslovenskih jezika zajedno sa srpskim jezikom, našli su se i hrvatski i bošnjački (bosanski) jezik. Zavod za unapređenje

vaspitanja i obrazovanja kao stručno telo za konačnu ocenu udžbenika, zatražio je od Odbora za standardizaciju srpskog jezika tumačenje statusa "hrvatskog" i posebno "bošnjačkog/bosanskog" jezika. Odgovor je bio da to nisu posebni jezici, nego varijante istog srpskog jezika, koje se kod Hrvata i Bošnjaka tako zovu, i da ne mogu imati ravnopravan status sa srpskim književnim jezikom.

Šta se dalje dešavalo?

- Zavod za udžbenike je kao izdavač zatražio od autorke da tekst popravi u skladu s datom preporukom Odbora. I šta se dalje desilo, kako je autorica dopisala novi tekst u kome je izbacila i srpski, i hrvatski, i bošnjački, a stavila samo srpskohrvatski, očito znaju samo članovi Nacionalnog prosvetnog saveta, koji su nakon diskusije prihvatili dati udžbenik s izbačenim imenom srpskog, a ubačenim imenom srpskohrvatskog jezika!

Deca u Sandžaku uče bošnjački, sada se normira crnogorski, koliko ti "novi" jezici imaju uporište u lingvistici, a koliko su proizvod politike?

- Bosanski, kako ga muslimani zovu, ili bošnjački kako mu neki Srbi tepaju, kao ni crnogorski, ni hrvatski, nisu niti po jednom naučnom kriterijumu mogu biti posebni književni jezici. To su samo varijante srpskog Vukov(sk)og književnog jezika. Srpski jezik je, dakle, policentričan jezik, baš kao nemački, francuski, španski ili engleski, na primer. To znači da je prema svim kriterijumima koji jedan jezik čine posebnim jezikom (a to je kriterijum razumljivosti, jezičke strukture i dijalekatske osnovice) on jedan jezik, koji ima neke specifičnosti u upotrebi u različitim državama, ali koje ne ukidaju njegovu razumljivost. To je, dakle, jedan jezik sa više centara u kojima se veštački normom žele napraviti što veće razlike u njegovoj upotrebi. Zato je srpski lingvistički, odnosno jezik koji se može naučno potvrditi, dok su bošnjački, hrvatski i crnogorski samo politički jezici. To su jezici koji nemaju uporišta u nauci, i svaka nova politička garnitura može ih promeniti, baš kako ih je i "ustoličila".

Ako sam vas dobro razumela, smatrate da je sadašnji hrvatski jezik samo varijanta srpskog?

- Poznato je da su svi Srbi štokavci. Vuk je tvrdio da su i svi štokavci Srbi, tj. da nema nikoga ko je štokavac a da nije Srbin po jeziku. Zato je Vuk sav štokavski smatrao srpskim, dok je čakavski smatrao hrvatskim, a kajkavski slovenačkim. No, Hrvati nisu hteli razvijati čakavski kao svoj književni jezik, nego su - kako je Ljudevit Gaj, tvorac književnog jezika u Hrvata navodio - "prigrlili srpski jezik" i za to bili Srbima zahvalni. Istorijski, dakle, Hrvati imaju svoj jezik, to je čakavski. Ali današnji jezik koji oni nazivaju "hrvatski" samo je varijanta srpskog književnog jezika čiji je tvorac Vuk Karadžić. Prema tome, u smislu u kome postoji npr. nemački književni jezik, ili ruski književni jezik, ili francuski, ili srpski, zaista ne postoji "hrvatski", niti "bošnjački", niti "crnogorski književni jezik".

Vaša koleginja iz Hrvatske Snježana Kordić smatra da su hrvatski i srpski jedan jezik, ali tamo nailazi na otpor ne samo šire, već i stručne javnosti?

- Nije Snežana Kordić jedina od hrvatskih lingvista što tvrdi da su srpski i hrvatski isti jezik. To je, na primer, pre nekoliko godina pisao u "Slobodnoj Dalmaciji" i poznati

hrvatski lingvist Ivo Pranjković, onaj što je sad koautor gramatike crnogorskog jezika. Snežana Kordić navodi sve argumente za svoju tvrdnju o nepostojanju hrvatskog jezika kao posebnog. Zbog toga je ona u Hrvatskoj postala persona non grata! Ona tvrdi da postoji samo srpskohrvatski jezik i da bi ga trebalo vratiti u svim državama koje su srpskohrvatski imale kao službeni jezik u bivšoj SFRJ. Za to danas nema ne samo političke volje, već ni argumenata koji bi osporili srpski jezik. Jer, srpski jezik je prethodio srpskohrvatskom, pa je srpskohrvatski, ponavljam, samo preimenovani Vukov srpski književni jezik. Dakle, i srpskohrvatski je u istoj ravni sa današnjim političkim jezicima - bošnjačkim, hrvatskim i crnogorskim.

Da li je uverenje da je jezik glavna identifikacija nacije razlog zašto na Balkanu postoji trend da se negira srpski jezik i uporedo s osnivanjem nacionalne države radi na stvaranju sopstvenog jezika?

- U vremenu osnivanja većine evropskih nacija jezik je bio jedan od osnovnih kriterijuma nacionalnog identiteta. Iako sociologija danas ne uzima jezik za glavni kriterijum nacionalnog identiteta, nove nacije žele da uzmu kriterijum jezika kao glavni da bi bar po tome nekako bile ravnopravne sa starim, davno formiranim. Na delu je, očigledno, zakasneli romantizam! A on direktno utiče na to da se srpski jezik preimenuje, pri čemu se ne shvata da su takvi, samo imenom jezici, više naučne karikature od jezika nego što su jezici u pravom lingvističkom smislu.

Koliko je srpski jezik izgubio bitku na međunarodnom terenu, pošto na nekim fakultetima više nema katedre za srpski, već samo za hrvatski jezik?

- Država Srbija vrlo malo ulaže u međunarodnu promociju srpskog jezika. Dok je učena Evropa 19. veka bila oduševljena srpskim jezikom, današnja Evropa polako počinje i da zaboravlja šta je to srpski jezik. Hrvati ulažu mnogo više da bi dokazali da je hrvatski poseban jezik, da bi se za hrvatsko ime jezika više znalo nego za srpsko. A danas je sve marketing. Ko vas za istinu pita? Bojim se da će Srbi prekasno to shvatiti!

Šta mislite kako bi odreakovao Njegoš kada bi mu saopštili da je "Gorski vijenac" pisao na crnogorskom, a ne na srpskom?

- A šta bi rekao. Verovatno: "U pamet se Crnogorci, ako je još imate!"